

Het is een ethisch vraagstuk en een groot taboe: financieel misbruik. De mensen die het overkomt zijn bang erover te praten en schamen zich. Vooral als de dader een familielid, vriend of goede kennis is. In het gehele land zijn inmiddels zo'n 80 lokale allianties actief om financieel misbruik van ouderen te voorkomen.

DOOR WILLEMEN VELDMAN-MARSMAN

Pionieren in de schemer

Loyaliteit?
Angst? Wie zal
het zeggen.

FINANCIËEL MISBRUIK OUDEREN

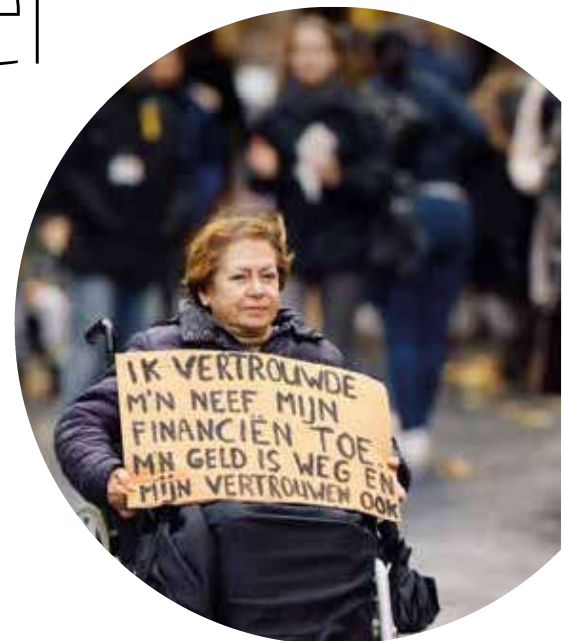
Financieel misbruik kan iedere oudere overkomen, ongeacht welstand, sociale klasse, afkomst, opleiding of levens-overtuiging. En het is een even ontluisterende als ont-redderende gebeurtenis. Dat

blijkt uit gesprekken met fiscalist-execu-teur Nickey Smelt, Edmée Bakker-Breure, die samen met haar man een huisartsen-praktijk heeft en Roxana Faujdar, product-manager Wonen bij Rabobank. Alle drie vanaf het eerste uur betrokken bij de loka-le alliantie Zoetermeer en onverminderd bevlogen. Hun meest aangrijpende erva-ring? Smelt: "De hoogbejaarde, kwetsbare meneer in een klein kamertje, die volledig kaalgeplukt door vrienden zei, 'mijn inner-lijke kompas is stuk. Ik weet niet meer wie ik wel en niet kan vertrouwen.'" Het raakt haar nog altijd. Bakker-Breure: "Een man-telzorger die bij verschillende ouderen zonder kinderen alle zeggenschap over-nam en dat testamentair liet vastleggen." Faujdar: "Het oudere echtpaar dat na een

leven van zuinigheid en hard werken in de schuldsanering zit. Omdat hun zoon het beetje spaargeld dat ze hadden en nog veel meer heeft vergokt." Aangifte doen willen ze niet. Loyaliteit? Angst? Wie zal het zeggen.

Uitgekookt

Ieder jaar zijn meer dan 30.000 ouderen boven de 65 slachtoffer van financieel misbruik. Het topje van de ijsberg, volgens deskundigen. Alleen al in de praktijk van Bakker-Breure waren er vorig jaar 12 ge-vallen van financieel misbruik, in geheel Zoetermeer voor zover bekend minstens 35. En dat zijn "bepaald geen kleine op-lichters", maar mensen die op een uiterst geraffineerde manier kwetsbare ouderen aanzetten hun testament te veranderen ten gunste van hen, huizen op hun eigen naam laten zetten, rekeningen plunderen, soms voor zelfs meer dan € 1 miljoen, auto's overnemen voor € 1 en geld en goederen verwerven. Het raffinement zit in de 'welwillende invloed', waarbij oude-

ren worden aangezet financiële handelin-gen te verrichten die ze eigenlijk niet wil-len maar waartegen ze zich niet kunnen verweren.

Financieel misbruik komt voor in verschil-lende gradaties. Naast de 'welwillende invloed' worden ouderen soms ronduit bedreigd om hun hypotheek en testament te wijzigen en geld en goederen af te staan. Of krijgen ze te maken met fraudu-

leuze handelingen en diefstal. Misbruik van de pinpas, innen van belastingen en toeslagen, betalen van de eigen verplichtingen van de dader van het geld van de ouderen. Het schilderij dat verdwijnt, de verzameling postzegels of de antieke poppen die nergens meer te vinden zijn.

Bakker-Breure: “Waar ik van schrik is het gemak waarmee financieel misbruik van kwetsbare mensen plaatsheeft en de moeite die het kost om het een halt toe te roepen.” Smelt: “De wetten om het financieel misbruik en financiële uitbuiting van ouderen aan te pakken zijn volstrekt onvoldoende om dit groeiende probleem aan te pakken.” Faujdar: “Ik kan niet begrijpen dat er zoveel mensen zijn die ouderen

Tips om financieel misbruik te voorkomen

- Leer internetbankieren en mobiel bankieren.
- Regel dat je papieren rekening-afschriften krijgt en controleer deze.
- Open een boodschappenrekening met daarbij een aparte pinpas.
- Geef anderen geen toegang tot de pinpas van je betaalrekeningen.
- Stel een lage limiet in op je pinpas(sen).
- Maak roodstaan onmogelijk.
- Vraag altijd bonnetjes van boodschappen.
- Blokkeer het gebruik van de creditcard of zeg deze op.
- Leg tijdig bij de notaris in een levenstestament vast wie je aanwijst als gevolmachtigde, wie de gevolmachtigde controleert en hoe vaak en wanneer de gevolmachtigde en toezichthouder verantwoording afleggen en aan wie.

Mijn kleindochter deed boodschappen met mijn pinpas. Nu heb ik niks meer.

financieel misbruiken en daar ook nog mee wegkomen.” Omdat dit vaak sluipenderwijs begint, met vermeend recht, is de kans groot dat het misbruik nooit of veel te laat wordt ontdekt. Vermeend recht wil zeggen dat de daders zich geld en goederen toe-eigenen en dat goedpraten omdat ze vinden dat ze er recht op hebben. Ouderen die het overkomt praten daar niet graag over, laat staan dat ze aangifte willen doen. Want bijna altijd zijn de daders mensen die ze vertrouwen en waarvan ze afhankelijk zijn. Eigen kind, kleinkind, neef of nicht, de huishoudelijke hulp, de aardige buurman, of die vriendelijke mantelzorgers van buiten die zich ineens aandienende. Het komt zelden voor dat professionele zorgverleners zich vergrijpen aan de financiën of goederen van hun cliënten.

“Financieel misbruik is”, zegt Bakker-Breure, “een ethisch vraagstuk in een grijs schemergebied waarin het altijd laveren is tussen goede patiëntenzorg en de wettelijke mogelijkheden.” In veel gevallen ontbreekt jurisprudentie en is aangifte doen “pionieren in de schemer.” En daar ligt ze regelmatig van wakker. Ook van het verdriet van ouderen die zijn misbruikt en de ongekende eenzaamheid die ze ervaren. “Op die leeftijd is er al zo weinig over, dan is het schokkend om te zien hoe ze zijn misbruikt door mensen die ze vertrouwen en wat daarvan het effect is op ouderen.”

Lokale allianties

Eenzaamheid is een belangrijke risicofactor. Verreweg de meeste slachtoffers zijn alleenstaande ouderen met fysieke en/of

Campagne tegen financieel misbruik van ouderen (ministerie van VWS)

geestelijke beperkingen, die afhankelijk zijn van anderen voor een prudent beheer van hun financiën en het afwickelen van betalingen. In 80% van de gevallen betreft het vrouwen. Ook onwetendheid en traditionele rolpatronen zijn van invloed. Een deel van de ouderen m/v kan slecht uit de voeten met de digitalisering van de financiële wereld en veel vrouwen hebben hun hele leven geleund op een man die de financiën afwikkelde. Doorgaans neemt een familielid of een bekende die ze vertrouwen dan het bijhouden van de financiën over.

De lokale allianties – een bont gezelschap van huisartsen, bankmedewerkers, wijkverpleegkundigen, bewindvoerders, juristen, notarissen, Veilig Thuis, de politie, (thuis)zorginstellingen – zijn in het leven geroepen om deze groep kwetsbare oude-

Signalen van financieel misbruik

- Plotselinge of onverklaarbare geldopnames bij de bank.
- Een onverklaarbaar tekort aan geld.
- Het ontstaan van schulden.
- Betalingsachterstanden (huur, hypotheeklasten, energie, zorgpremie).
- Afgesloten worden van gas, electra, water, telefoon.
- Brieven van incassobureaus.
- Het verdwijnen van waardevolle spullen uit huis.
- Opvallende veranderingen in het testament.
- Grote belangstelling van familie voor geld of bezittingen van de oudere.
- Weigeren informatie te verstrekken over de financiële situatie.

ren te beschermen. Soms is dat een race tegen de klok. Want zie maar eens een testament te herroepen als dat eenmaal is gepasseerd in de veronderstelling van de notaris dat de erflater wilsbekwaam is of op tijd te signaleren dat de rekening is geplunderd. Door alle partijen direct, bij de eerste signalen, in te schakelen is het de alliantie Zoetermeer al meerdere keren gelukt het passeren van een testament tegen te houden, soms op het allerlaatste nippertje, en financieel misbruik te stoppen.

Volgens Faujdar is de slagvaardigheid van de lokale alliantie te danken aan het feit dat uiteenlopende partijen die allemaal van belang zijn bij het opsporen en voorkomen van financieel misbruik, elkaar weten te vinden. “Als we op de reguliere manier een dossier opbouwen, zijn we maanden bezig, omdat iedereen zijn eigen deel doet. Nu we elkaar kennen en begrijpen, kunnen we veel sneller werken.” Bakker-Breure: “We versterken elkaar en steken veel van elkaar op. Als ik een casus indien, dan gaat de jurist ermee aan de slag voor de rechtbank en de notaris voor bewindvoering. Zo helpen we

elkaar verder zonder dat het zeeën van tijd kost.” Smelt: “De zorg en de zakelijke dienstverlening hebben elk hun eigen jargon, waarin dezelfde woorden soms een totaal andere connotatie hebben. Het woord handelingsbekwaam betekent bij de notaris dat iemand mentaal in staat is om handelingen te verrichten en beslissingen te nemen op financieel gebied. Voor zorgverleners is een mens handelingsbekwaam als hij zichzelf kan aankleden en zelfstandig kan eten.”

Acties

Smelt bedacht het ‘niet-pluis’ kwartet, om financieel misbruik op een laagdrempelige manier bespreekbaar te maken en ze geeft samen met de andere twee regelmatig lezingen en presentaties op locaties waar veel ouderen wonen, in de bibliotheek, voor het Vrouwen NU netwerk en bij ouderenbijeenkomsten van ANBO. Daarnaast richtte ze een stichting op die voorziet in professionele gevolmachtigden in geheel Nederland die de financiën van ouderen op een prudente manier beheren. Faujdar heeft een e-learning ontwikkeld voor bankmedewerkers, om al in een vroeg stadium de signalen te herkennen en gericht actie te nemen. Bijvoorbeeld als iemand die dat nooit eerder had ineens betalingsachterstanden heeft, als er allerlei vergaande volmachten zijn verstrekt of er voor een weeshuis aan boodschappen wordt afgeschreven terwijl meneer of mevrouw alleen woont.

Wijkverpleegkundigen, thuiszorg en huisartsen – de mensen die achter de voorkeur

kijken – en bankmedewerkers merken vaak als eerste dat er iets mis is. Bakker-Breure – “Dit is een belangrijk onderwerp, daarom bezoeken we alle tachtig-plussers in onze praktijk” – noemt dat het ‘niet-pluis’ gevoel. Minieme signalen die veel zeggen over de geestelijke en lichamelijke conditie van de mens. Hoe zien bijvoorbeeld het huis en de tuin eruit? De mens zelf? Wat zit er in de koelkast en de prullenbak? Niet-pluis betekent niet dat er onmiddellijk tot actie wordt overgegaan, maar dat er zorgvuldig wordt onderzocht wat er aan de hand is. Concreet betekent dit dat ze bij niet-pluis vaker op bezoek gaat en de zorg inschakelt voor extra controlemomenten. “Bijvoorbeeld door mensen te helpen bij het wassen en aankleden en het toedienen van medicijnen”. Als blijkt dat het gevoel klopt wordt actie genomen. Afhankelijk van het misbruik is dat aangifte bij de politie, een civiel-rechtelijke procedure, het benoemen van een bewindvoerder of het inschakelen van een mediator of hulpverlener. Soms is het een combinatie van acties.

Voor de slachtoffers is de alliantie van grote betekenis. Faujdar: “Ze kunnen ergens terecht met hun verhaal en wij kunnen hen helpen en richting geven.” Bakker-Breure: “Ons beroepsgeheim is voor deze mensen heel prettig. Ze voelen zich veilig bij ons en dat willen we ook.” Smelt: “Het is onwijs gaaf het financiële misbruik met zoveel verschillende disciplines aan te pakken.” ←

“Mijn innerlijke kompas is stuk”

Filmpje over de lokale allianties:
www.youtube.com/watch?v=nDMY6x_99WU

www.ikwoonleefzorg.nl/financien/wat-kunt-u-doen-aan-financieel-misbruik
www.anbo.nl/nieuws/financieel-misbruik-komt-vaak-niet-aan-het-licht-wat-te-doen
www.hartenhave.nl